

МЕВА-САБЗАВОТ КОРХОНАЛАРИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИ ВА ХИЗМАТЛАР СИФАТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИГА ОМИЛЛАР ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШ

Миножидинов Абдилвосид

докторант, ФарДУ,

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14350009>

Аннотация: Бугунги кунда глобаллашган бозор шароитида мева-сабзавот корхоналари нафақат юқори сифатли маҳсулот ишлаб чиқариши, балки хизматларнинг самарадорлигини ошириш ва рақобатбардошликни таъминлашни ҳам мақсад қилган ҳолда ўз фаолиятини ташкил этиши лозим. Мамлакат аграр сектори ҳали тўлиқ фойдаланилмаган катта потенциалга эга. Шу муносабат билан хизмат сифати ва рақобатбардошликни шакллантирувчи асосий омилларни баҳолаш масаласи долзарб аҳамият касб этмоқда.

Калит сўзлар: мева-сабзавот маҳсулотлари, экспорт, бозор, инновацион технологиялар, агросаноат комплекс, бошыарув, самарадорлик, рақобатбардошлик, маркетинг

Кириш

Мева-сабзавот корхоналари иқтисодиётнинг муҳим тармоқларидан бири бўлиб, уларнинг самарадорлиги ва рақобатбардошлиги мамлакат озиқ-овқат хавфсизлиги, экспорт ҳажми, ва иқтисодий барқарорликка бевосита таъсир қилади. Бугунги глобал бозорда корхоналар нафақат юқори сифатли маҳсулотлар ишлаб чиқариш, балки хизматларнинг самарадорлигини таъминлаш орқали ўз позицияларини мустаҳкамлаши зарур. Шу нуқтаи назардан, хизматлар сифати ва рақобатбардошликни таъминлаш жараёнидаги асосий омилларни баҳолаш бугунги куннинг долзарб вазифаларидан бири ҳисобланади.

Мамлакат аграр секторида мева-сабзавот маҳсулотлари етиштириш ва экспорт қилиш борасида ҳали тўлиқ фойдаланилмаган катта имкониятлар мавжуд. Таҳлилларга кўра, республикада етиштириладиган мева-сабзавот маҳсулотлари ички талабдан ортиқ бўлган йилларда ички бозордаги ўртача нархларнинг сезиларли пасайиши натижасида маҳсулот етиштирувчи деҳқонларнинг зарар кўриши кузатилади. Шу билан бирга, паст нархлар маҳсулотларни бозорга чиқаришга тўсқинлик қилиб, кўплаб ҳосилларнинг истеъмолчиларга етказилмасдан йўқотилишига олиб келади.

Бозор нархларининг пасайиши ёки йўқотишлар миқдорининг ортиши кўплаб омиллар билан боғлиқ бўлса-да, маҳсулотларни сотиш тизимининг

яхши ташкил этилмаганлиги асосий муаммолардан бири сифатида намоён бўлмоқда. Бу вазият, ўз навбатида, қишлоқ хўжалиги корхоналарининг иқтисодий аҳволининг ёмонлашишига ва аҳолини юқори сифатли озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда қийинчиликлар юзага келишига олиб келади.

Шунингдек, мева-сабзавот маҳсулотлари аҳоли истеъмол талабларини қондиришда муҳим ўрин тутиши билан бирга қайта ишлаш саноати учун асосий хомашё бўлиб хизмат қилади ва ушбу соҳада банд бўлганларнинг даромад манбаи сифатида катта аҳамиятга эга. Шу сабабли, мева-сабзавотчилик тармоқларини янада ривожлантириш долзарб вазифалардан бири ҳисобланади. Фарғона вилояти ва мамлакатимиздаги мева-сабзавот маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмларига назар ташласак, сўнгги йилларда бу кўрсаткичнинг барқарор ўсиб борганлиги яққол намоён бўлади. Хусусан, 2020-2024-йиллар мобайнида барча тоифадаги хўжаликларда сабзавот маҳсулотлари етиштириш ҳажмлари изчил равишда ошган.

2020-2024-йиллар давомида Фарғона вилоятида мева-сабзавот маҳсулотлари ишлаб чиқариш бўйича статистик маълумотларни жадвал шаклида тақдим этилди (жадвал-1).

Жадвал-1

Фарғона вилоятида мева-сабзавот маҳсулотларини ишлаб чиқариш статистикаси

Йил	Сабзавот ишлаб чиқариш (млн. тонна)	Мева ишлаб чиқариш (млн. тонна)	Экспорт улуши (%)
2020	1,25	0,80	15
2021	1,30	0,85	16
2022	1,35	0,90	18
2023	1,42	0,95	20
2024*	1,50	1,00	22

Изоҳ: 2024 йил кўрсаткичлари тахминий равишда олинган.

1. Сабзавот ва мева ишлаб чиқариш ҳажмлари изчил равишда ўсиб бормоқда, бу Фарғона вилоятининг аграр салоҳиятини намоён этмоқда.

2. Экспорт улушининг ўсиши маҳаллий маҳсулотларнинг халқаро бозорда рақобатбардошлигини ошираётганини кўрсатади.
3. Ўсиш суръатлари мева-сабзавот секторини янада ривожлантириш, технологик модернизация ва бозор инфратузилмасини кенгайтириш зарурлигини таъкидлайди.

Мазкур даврда қишлоқ хўжалиги тармоғида амалга оширилган ислохотлар, замонавий технологияларни жорий этиш, фермерликни қўллаб-қувватлаш ва агросаноат кластерлари фаолиятини кенгайтириш каби чора-тадбирлар мазкур ўсиш суръатларини таъминлашда муҳим роль ўйнади. Сабзавот маҳсулотлари ҳажмининг ортиши нафақат ички бозор талабларини қондиришга, балки экспорт кўрсаткичларини оширишга ҳам ҳисса қўшди.

Бундай ижобий ўзгаришлар, айниқса, Фарғона вилояти мисолида ҳам яққол кузатилиб, вилоятдаги ҳосилдорликни ошириш бўйича кўрилган чоралар ўз самарасини берган. Аммо, ушбу ҳажмларнинг янада барқарор ўсишини таъминлаш учун мавжуд инфратузилмани ривожлантириш, қайта ишлаш саноатига инвестицияларни жалб қилиш, шунингдек, маҳаллий ва халқаро бозорда рақобатбардошликни оширишга қаратилган қўшимча чораларни амалга ошириш зарур.

Хулоса

2020-2024-йиллар давомида Фарғона вилоятида мева-сабзавот маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмларининг изчил ўсиши вилоят аграр секторидаги барқарор ривожланишни кўрсатади. Сабзавот ва мева ишлаб чиқариш ҳажмлари ҳамда экспорт улушининг йил сайин ошиши қуйидаги ҳолатларни аниқлайди:

Агросаноатнинг салоҳияти: Фарғона вилоятида замонавий агротехнологиялардан фойдаланиш ва фермерларни қўллаб-қувватлаш чоралари ишлаб чиқариш ҳажмларини оширишда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Экспортнинг ўсиши: Маҳаллий маҳсулотларнинг халқаро бозорда талабга эга бўлиши, рақобатбардошликнинг ошиши ҳамда экспорт инфратузилмасининг яхшилангани натижасида экспорт улушининг изчил ўсиши таъминланмоқда.

Технологик модернизация: Ўсиш суръатлари ишлаб чиқариш жараёнларини рақамлаштириш, қайта ишлаш саноатини модернизация қилиш ва логистика тизимларини яхшилаш зарурлигини кўрсатмоқда.

Тавсиялар:

Фарғона вилоятидаги мева-сабзавот корхоналарида замонавий технологияларни жорий этиш орқали ҳосилдорликни ошириш.

Қайта ишлаш саноатини ривожлантириш учун маҳаллий ва халқаро инвестицияларни жалб қилиш.

Экспорт инфратузилмасини такомиллаштириш, жумладан, савдо логистика марказлари ташкил этиш ва маҳсулотни халқаро бозор талабларига мос тайёрлаш.

Фермерлар ва ишлаб чиқарувчилар учун касбий тайёргарлик ва таълим дастурларини йўлга қўйиш.

Бу чора-тадбирлар Фарғона вилоятининг агросаноат комплексини ривожлантириш, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ва иқтисодий ўсишга ҳисса қўшишга имкон беради. Ушбу статистик тенденцияларни тўлиқ баҳолаш ва таҳлил қилиш келгусида мамлакатимизда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ва аграр секторни янада ривожлантириш бўйича аниқ стратегик қарорлар қабул қилишда муҳим аҳамият касб этади.

Шундай қилиб, мева-сабзавот маҳсулотлари ишлаб чиқаришда инновацион ёндашувларни жорий этиш, рақамлаштириш жараёнларини такомиллаштириш, ва замонавий маркетинг стратегияларини ривожлантириш орқали соҳанинг рақобатбардошлигини ошириш мумкин. Бу эса, ўз навбатида, аҳолининг сифатли маҳсулотларга бўлган талабини тўлиқ қондириш ва иқтисодий барқарорликка эришиш имконини яратади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. БМТ Озиқ-овқат ва Қишлоқ Хўжалиги Ташкилоти (FAO). "Global Agricultural Production and Trade." FAO, 2023.
2. Ўзбекистон Республикасининг Давлат статистика қўмитаси. "Ўзбекистонда аграр секторнинг ривожланиши ва статистик маълумотлар." 2023 йил.
3. Юнусова, З. С. "Қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш ва агросаноат комплексининг ривожланиши." Тошкент, 2021.
4. Аҳмадов, М. Б. "Ўзбекистонда аграр секторнинг ривожланиши ва инновациялар." Агроинфо, 2022.
5. Икромов, Г. Ш. "Мева-сабзавотлар ишлаб чиқаришда рақамлаштириш ва маркетинг стратегиялари." Тошкент, 2023.
6. Тешабаева, О. Н., & Ташматова, Н. Х. (2023). Ўзбекистон республикасида аграр секторда тадбиркорлик ривожланишининг ўзига ҳос жиҳатлари. Academic research in educational sciences, 4(1), 22-30.

7. Teshabaeva, O. N. (2023). Analysis of industrial policy and investment processes in the production and enterprises of innovative products in the economy of Uzbekistan. Modern Scientific Research International Scientific Journal, 1(3), 48-58.

